

Айзат Рақыш

Жас маманның басынан кешкендері

Жұмыс іздеу сергелдеңі

Студенттік өмірді аяқтап, жұмыс іздеу әуресімен бас қатырғалы қаншама уақыт өтті. Қолында түйіндемесі, қала мектептерінің есігін аңдып жүргені. Осы бұйымтаймен бір мектеп мүдіріне жолыққан еді:

-Иә, келіңіз, төрлетіңіз.-Мектеп басшысы мейірімді жүзбен орын ұсынды. Оң шыраймен қарсы алғанын жақсы ырымға балап, түйіндемесін ұсына берді.

-О, мынау неге бос?-Мүдір ақ парақты олай-бұлай сілкіді.

-Бос емес қой, диплом көшірмесі міне!

-Әй, бала, ымды түсінбейтін не деген шаласың! Бос дегенім-«көк қағаз» жоқ дегенім. Әлбетте, бұдан былай құр шапқылай бермей, қалтасын қампитып бір делдалды жібергенің абзал. Қысқасы, менде сен үшін жұмыс жоқ.

Сұмдық-ай! Салы суға кетіп, сүйретіліп келе жатыр. «Іздеген жетер мұратқа». Ай бойы адақтауы текке кетпеді. Түйіндемесін алып қалған бір мектеп жұмысқа шақырды. Әділдік салтанат құрды. Алақай! Алақай!

«Бірдеңе ұйымдастыр!»

Екі ай сынақ мерзімге қол қойған жас маман осы уақыт аралығында өзін жан-жақты көрсетуге барын салды. Ашық сабақтар өткізді. Әр түрлі мерекелік кештер ұйымдастырды.

Бүгін, міне, айбынды оқу меңгерушісінің алдында отыр.

-Көкешім, уақытың болса бітті. Өзің енді етің тірі, пысық бала екенсің. –Қуанып кетіп, ыржиа беріп еді, басекесі тыйып тастады.

-Бүгін мүдір мырзаның туған күні, бірдеңе ұйымдастыр! Және бір жарқырап көрінуге мүмкіндік!

«Бірдеңені» жаны таза жас маман әдеби-сазды кеш деп түсінді. Өнерпаз оқушыларды жинап, бағдарлама құрып, шарқ ұрды. Екі күннен кейін басекесі тағы шақырды.

-Әй, сен не бүлдіріп жүрсің?

-Ештеңе. Сіз айтқандай шамам келгенше ұйымдастырдым.

-Сонша сөз ұқпас есек болармысың? «Үлкен кісіге» концерттің керегі не? Биыл жұмысқа алынған жастардан ақша жинап, конвертке салып ұсынсаң, падиша өмірін сүрмейтін бе едің?!

Жас маман шар ете қалды. От басып қалғандай безек қақты.

-Жо-жоқ, басеке! Мені мұндай лас іске жұмсамаңыз! Арым жібермейді!

-Тоқтат! Аршылын қарашы өзінің! Ар-ұят деген әншейін сөз ғана! Өмір сүру үшін, түлкі болу керек! Кете бер, боссың!

Басекесі теріс айналды. Содан бастап мүдірдің де бұған деген шырайы жылымады. Мұның қолынан келмеген құйтұрқылықты басқа бір жас маман алғанға ұқсайды. Сабағын өте алмай сүметіліп жүретін ол кенеттен парасатты ұстазға айналды. Бұл болса күн сайын көз түрткі боп, жаман атаққа ілінді. Күлім күндері неліктен ғайып болып, күңіреу күз басталып кеткенін іші сезсе де, ешкімге тіс жармады.

Мұғалімдер бөлмесінде отыр еді. Өлгі түлкішек сумаң қағып кіріп келді.

-Хабарландыру, жас мұғалімдер! 1-мамыр мерекесіне арнап, жоғары жақты сыйлайық! «Алтын көрсе, періште жолдан таяды.» Алтын әшекей тарту етіп, өзіміз де құрметте бөленейік!

Қаны басына теуіп, бұл төбеттей арс ете қалды.

-Әй, сұрқия, үгітіңді тоқтат! Ешкімнің артық ақшасы жоқ. Бастық-қостықтардың көңілін тауып, қашанғы жақсы мұғалім атанбақсың! Осы сені ар-ұятың мазаламай ма?

-Қымбаттым, өмір заңы солай! Иіліп-бүгіліп өмір сүрмесең, күнің қараң! Сенің қауқарсыз айбатыңнан мен ықпаймын! Ұят-ұят деп жүріп, бір күні жұмыссыз қаңғып қаларсың! Ха-ха-ха!

-Әркімнің табанын бір жалап күнелткенше қаңғып кеткенім әлдеқайда артық!-Бұл терісіне сыймай ашуланып шығып кетті.

Алдынан өзі сый тұтатын жасы үлкен мұғалім шықты. Мұның бет-әлпетінен бәрін түсініп, кабинетіне шақырды.

-Балам, осының бәрі жүйкеңе тиіп жүргенін білемін. Мұғалім үшін ең маңыздысы-сатып алған мақтау қағаздарының көптігі емес, оқушының шын құрметі. Сол құрметке жетсе, ұстаз бақыты деген осында!

-Айтыңызшы, мынадай шырмауықтай шатасқан паракорлар мен пәлекорлардың арасында қалай жұмыс істеп жүрсіз?-Жас маман ызадан безгек буғандай қалш-қалш етті.

-Білімнің мықты болса, шулаған көп күшіктің пәлесі жұқпайды. Берекелі білімнің арқасында абырлоймен жүрмін. Сен де осы бетіңнен тайма! Алла адал пендесін ешқашан елеусіз қалдырмайды! Адамның берген алтын-күмісі емес, Алланың берген ақыл-білімі ғана нұрға жетелейді!

Уһ! Жаны жай тапты-ау, әйтеуір! Бәрі бірдей алаяқ болып кеткен бе деп қорқып еді, бекер екен. Адал жандар арамызда! Алақай! Алақай!

Түйілген жұдырық қорқыныш емес!

Жоғарыдан пәрменді бұйрық келді: -Сен ертең пәлен мектепке жиналысқа барасың.

-Неңдей жиналыс!

-Сөзді көбейтпе, барған соң көресің!

Кешігуді жаны сүймейтін жас маман сағат тура 9. 00-де сол мектептің мәжіліс залында қаққан қазықтай шаншылып отырды. Мәжіліс депутаттары жүргізетін бұл жиынға аймақ тұрғындары мен мұғалімдер қатысады екен. Сағат онды толтырып, мүдір мырзасы да келіп жетті. Алдыңғы қатарлардың біріне дүмін басты. Депутаттарға сұрақтар қарша борады. Сұрақтар жауаптармен қауышып, халық бір кең тыныстап қалды. Жас маман толқып отыр. Мұндай сәт күнде болмас. Іштегі сұрақтар мазасын алып бітті. Жайлап орнынан тұрды. Кенет мүдір оған «отыр» деген ишара танытып, саусағымен сес көрсетті. Байқамаған болып, микрофонға жақын келді. Осы кез ол мүдірдің сұстиған саусағын емес, түйілген жұдырығын көрді. Жұдырық мұны қорқыта алмады, қайта намысын шабақтай түсті. Іркілмей, ойындағысын жария етті:

-Мұғалімнің құқығы өз мекемесінде аяқасты етіліп жүр. Оны кім қорғау керек? Мұғалім кімге шағына алады?

-Мұғалімнің құқығын қорғайтын кәсіподақ бар. Іс асқынған жағдайда сотқа шағынуға болады.

Сұрағы жетімсіремей, жауабын тапты. Көңілі тоғайып, орнына оралды.

Түс ауа тиісті сабағын өтіп жатыр еді, байбалам салып басекесі келді.

-Сені мырзамыз шақырады. Қабағы тым қатулы. «Күн райын баққан кәрі қойшыдай болдық-ау» деп мүдір бөлмесіне барды. Ол мұны көріп, тарпа бас салды.

-Ей, жетесіз! Мен «отыр» дегенде неге тыңдамайсың? Қайдан шыққан мықтысың?! Сенің сұрағың жиналыстың шырқын бұзды, мені масқаралады.-Ұзын-сонар жекіру бітер емес. Шүйліккен шабуылға жас маман төтеп беріп, қасқайып тұрды.

-Біз демократиялық қоғамда өмір сүреміз. Сөз бостандығы, ой бостандығы деген тағы бар. Ойымдағыны айтуға толық құқылымын.

-Өзі сен маған айтшы, кімді арқаланып желкенді күжірейтіп тұрсың?

-Арқаланатын көкем, де жеңгем де жоқ. Заңға сүйеніп айтып тұрмын. Заң паш еткен құқымды сіз тежей алмайсыз!

Жылдар бойы осы креслода мызғымай отырып, өзіне біреудің қарсы келгенін көрмеген мүдірдің мына сөздерден құлағы тұнып кетті. Бетіне келген жас маманнан біржолата құтылғысы да келді. Бірақ оның тағы да «заң, құқық» деп тақ ете қалмасына кім кепіл? Адуынды басшы бар қаһарын төгіп, «шық!» деп айғай салды. Жас маман шығып кетті. Өз-өзінен үрейленіп бүкшиіп отырған хатшының жанына алшаң басып шығып кетті. Ол бұдан былай жұдырықтан да, айғайдан да қорықпауға болатынын түсінді. Қабағынан қар жауып сес көрсеткісі келетін мүдірдің заң алдында дәрменсіз халге түскеніне риза болып сынып бөлмесіне кірді.

Міне, жас маманның басынан кешкен оқиғалары осындай! Бірақ алда оны тағы қандай хикаялар күтіп тұрғаны белгісіз. Ар жолында ажарлы жүруді өмірлік қағида еткен жас маманды қаптаған жалақор иттер күндердің күні жаншып тастамас па екен, кім білсін!